

Min dotter växte upp i en spansk familj

– Jag ska berätta min historia, fast att jag vet att den bara är en i raden av berättelser om kvinnor i mycket svåra situationer, säger Fatma Mehdi.

Hon är mamma till tre barn, den äldsta dottern har växt upp i Spanien. Här är Fatmas historia.

Jag är född i mitt land Västsahara, i huvudstaden El Aaiún. När jag var två år flyttade mina föräldrar till Elgelta, eftersom min pappa arbetade för en spansk takläggarfirma.

Där jag bodde kände alla varandra. Barnen lekte kurrägömma och andra lekar medan de vuxna pratade och skötte sina dagliga sysslor.

I december 1975 en vanlig vinterdag på eftermiddagen lekte vi barn i hemmet. Det präglades av ett ungdomligt oskuldsfullt lugn. Samtidigt blev situationen i trakten kritisk. Männerna hade börjat förbereda för en evakuering.

Vid fyratiden kom flygplanen. Med dem kom ett regn av minor och det började brinna överallt. Vi var livrädda och sprang iväg för att leta rätt på våra föräldrar. Jag kunde inte hitta min farmor, så jag tog min faster i handen. Och så sprang vi. Jag minns inte om mina fötter rörde marken eller inte. Vi sprang över stock och sten tills vi kom fram till en grotta. Där fanns redan många människor, som behövde hjälp och stöd.

Min klänning hade rivits sönder och jag hade många sår, men det spelade ingen roll. Det som skrämde mig var ljudet från flygplanen, som bombade oupphörligt utanför.

Klockan ett på förmiddagen dagen därpå gav vi oss ut för att se vad som hade hänt. Då såg vi att husen hade brunnit ned.

Våra mammor började leta efter vatten och något att äta bland spillrorna av våra nedbrunna hus. Min farmor hittade en stor 20-liters dunk och gjorde ris med vatten utan olja och salt.

Vi var ungefär 55 personer som skulle stilla vår hunger. Det var bara kvinnor och barn. Männerna hade gett sig av för att hitta något transportmedel. Det var omöjligt för oss att stanna. Att fly var vårt enda alternativ.

Efter några timmar kom tre män. En av dem var min pappa. Våra hälsningsfraser är vanligtvis mycket långa och omständliga men den här gången sa han bara: "Salam aleikum." Utan att vänta på något svar sa han: "Vi måste ge oss av. Skynda er!"

Ingen brydde sig om vart vi skulle. Vi tog riskastrullen och gav oss av i tre landrovers.

När Fatmas äldsta dotter Selma, som föddes i flyktinglägren, var 11 månader fick hon polio. Hon överlevde men var svårt förlamad. Fatma bar henne överallt. Selma kom till Spanien för behandling när hon var tre år. Där blev hon kvar och växte upp i en spansk familj.

18 personer trängde ihop sig i varje bil med allt vi hade med oss, vatten och några filter.

Vår resa varade i fyra dagar. Som tur var fanns det inga minor på den tiden, för bilen skuttade fram bland träd nattetid. På dagarna letade man efter platser att gömma sig på under träd och bland klippor.

Det var den längsta och svåraste resan i mitt liv. På vägarna vandrade massor av flyende människor till fots. De flesta var kvinnor och barn.

Av alla tragedier som jag upplevde under denna resa var den mest dramatiska när min kusin Safia skulle föda. Enligt vår tradition

pratar inte västahariska kvinnor om graviditet ens med sin egen mamma, så min kusin led i tysthet.

Vid femtiden på eftermiddagen, när kvinnorna lagade mat och de få männen hämtade kvistar till bränsle och vatten, hörde vi plötsligt ett mycket starkt skrik. Alla sprang till träden för vi trodde att det var marockanska soldater som var på väg. Två timmar senare upptäckte vi att Safia var borta. Min faster tänkte att hon kanske hade fött och bad några kvinnor följa med för att leta efter Safia. De tog med sig en filt, trasor och vat-

ten. Vi gav oss av mot den plats där vi hade hört rösten. När vi fann henne var hon så utmattad att hon nästan såg död ut. Födloarbetet hade inte varit lätt och på grund av de hemska omständigheterna antog vi att fostret hade varit dött i flera timmar och att hon inte hade haft kraft att föda fram det. Det var mycket plågsamt och ännu mer kritiskt när till slut en vacker liten flicka föddes – livlös.

Den fjärde dagen klockan elva på natten kom vi till den algeriska Hamadaöknen. På mitt språk betyder det en plats som är svår och ödlig. Där finns bara två årstider, som-

mar med 50 graders värme och vinter med minusgrader. Här började vi bygga upp de västahariska flyktinglägren.

Några personer i min familj som bodde i El Aaiún hade inte kunnat ge sig av och bor fortfarande i de ockuperade delarna. Nu har mer än 30 år gått och vi vet nästan inget om dem. Att min farfar hade dött i ett av fångelserna i de ockuperade delarna fick vi veta tre år efter hans död.

Den första tiden på hamadan var mycket svår, eftersom det inte fanns vatten, mat bostäder etc. Min farmor och min mamma satte ihop olika melhafas (kvinnoplugg) och filter för att tillverka ett första skydd, ett tält för hela familjen. Vi sov där allihop, drack ur samma lerskål och åt från samma tallrik. Maten bestod av en enda tallrik ris med olja och salt och ibland bröd med olja.

Efter några månader började Polisario ordna utbildning för barn och kvinnor. Kvinnorna erbjöd sina tält som klassrum och blev lärare, trots att de kanske inte ens hade avslutat sitt tredje skolår. På kvällarna fick de själva lära sig det som de skulle lära ut dagen därpå. Andra kvinnor, fick börja göra lertegel av sanden för att bygga skolor, sjukstugor och andra byggnader.

Jag var sju år och det äldsta syskonet i familjen, så jag var tvungen att hjälpa min farmor och mamma. Min pappa gick med i armén som alla andra män. På hamadan fanns alltså bara kvinnor, barn, gamla och de som skadades i kriget och som anlände hela tiden.

Efter en sjukdomsepidemi som dödade många flickor och pojkar, skickades resten av oss iväg till Algeriet, Libyen och Kuba för att studera.

Jag åkte till Libyen, ett arabland där jag stannade flera år. Sedan var jag också i Algeriet. Under hela denna tid besökte vi våra familjer vartannat år. På somrarna hade vi många aktiviteter i lägren, alfabetiseringskurser, sporter, teater etc.

Sommaren 1982, när jag var 13 år, åkte jag till lägren för att träffa min familj. Vi åkte med ett militärplan från Tripoli i Libyen till Tindouf. Det var flera år sedan vi hade hört något från våra familjer, så vi var mycket uppspelta och glada. Alla såg likadana ut när vi kom fram; med melhafas, tunn mörk hud och med rop av glädje. Det var svårt för mig att känna igen min mamma, men när de läste upp mitt namn på listan kom en mycket mörkhyad kvinna fram, kramade och kysste mig och grät av glädje.

På vägen hem förstod vi att min mamma hade mycket bråttom till min farmors hem. Hon stannade inte ens för att dricka ett glas vatten. Det verkade som att någon betydelsefull person väntade på oss. När vi kom till min farmors hem ropade min mamma: "Flickorna är här." Min farmor skruvade upp butanljuset, kramade oss och började prata om min pappa. Hon sa att han var en modig person som hade kämpat hårt mot fienden i en stor militär operation, där han hade blivit martyr tillsammans med elva an-

dra västaharier.

Det var en oerhörd förlust, som tvingade mig att se mig själv i ett nytt ljus på grund av min mammas nya situation; ensam med barnen och utan någon som kunde hjälpa henne. Jag var förvirrad och visste inte exakt vad jag skulle göra: överge min mamma och mina syskon eller överge mina studier? Till slut bestämde jag mig för att lämna mina studier och stanna hemma för att hjälpa min mamma.

När jag var 16 år gifte jag mig och gick i en lärarskola i 27 februari. Jag stannade där i två år och började sedan undervisa i skolan i det läger där min familj bodde, wilayan Smara.

Några månader senare föddes min första dotter Selma. Jag var 18 år och jag tog med henne till "dagiset" på min skola från det att hon var sex månader. Hon var ljuvlig.

Men när hon var elva månader gammal fick hon polio. Det var det första utbrottet i lägren, så det fanns inte tillräckligt med kunskap om hur man skulle handskas med detta. Min dotter hade haft feber i två dagar efter att ha fått ett vaccin som hade varit utsatt för hetta. När vi gick till sjukhuset i läget upptäckte de inte viruset, eftersom

---

"Ett år gick utan några nyheter. Under hela denna tid kan jag inte minnas en enda natt utan att min dotters ansikte fanns på min näthinna."

Selma var det första fallet, i alla fall i Smara-läget. Eftersom inte febern gick ned, trots att hon hade fått behandling skickades jag till det nationella sjukhuset. Det var fruktansvärt. Salarna var fulla av smittade barn, många överlevde bara ett dygn. Vi fick höra att om barnet överlevde i 24 timmar skulle det klara sig – men med fysiska handikapp.

Min dotter Selma var ett av de svåraste fallen. Hon kunde bara röra ögonen. Resten av kroppen var orörlig. Tusentals barn dog. Det året var barnadödligheten som högst. De som överlevde togs till barnsjukhuset. Det fanns 85 barn där. Familjerna stannade hos dem i sex månader. Under den tiden gjordes inga stora framsteg, så till slut skickade de hem oss.

När min dotter blev sjuk var jag gravid i tredje månaden med min son och när min dotter var ett år och fyra månader gammal föddes Jabubi. Det var den svåraste och mest komplicerade tiden i mitt liv. Jag förstod hur svårt livet är. Det värsta var att jag var tvungen att göra allt själv. Min man var vid fronten och kom bara hem tio dagar per år. Min mamma hade fullt upp med att ta hand om mina åtta syskon.

– Min dotter säger att hon har två mammor; en som gav henne livet och en som hjälpte henne att utvecklas, berättar Fatma, som träffade dottern i juli. Här med spanska mamman Maria José.

Jag levde i en totalt isolerad situation, upptagen hela tiden utan någon tid för att vila, läsa eller träffa vänner. Två år förflöt på detta sätt tills min son började gå. Han var liten och klen men han kunde gå. Men min dotter måste jag bära överallt, eftersom det inte fanns någon rullstol till henne.

Jag bestämde mig för att återuppta mitt arbete, åtminstone för att ge mig själv mer

moralisk styrka och försöka göra något för mitt folk, även om det var hemifrån. Jag började med kontorsjobb för den skola, där jag hade arbetat.

En dag träffade jag Mama, en kollega från lärarskolan i 27 februari-läget. Det var så roligt att träffa henne. Hon frågade mig om mitt liv och jag berättade allt om min dotter och alla svårigheter jag hade med att arbeta. Hon föreslog att jag skulle kontakta National Union of Saharawi Women (UNMS), där jag skulle kunna utträta mer och där mina barn skulle kunna vara på "dagis" utan problem. Hon lovade att hjälpa mig att få kontakt med organisationen.

Efter två veckor kom en kvinna i militäruniform hem till mig. Hon hälsade hjärtligt på mig och tog min dotter i famn. Hon presenterade sig som Senia Ahmed, generalsekreterare för UNMS. Hon sa, att hon skulle bli så glad om jag ville arbeta med dem och att hon skulle leta efter någon som kunde ta mina barn till dagis. Då brast jag i gråt. Jag kände på mig att den trevliga kvinnan skulle bli min räddning. Jag tackade ja men sa att jag behövde två dagar för att prata med min mamma. När mamma hörde förslaget, blev hon mycket glad och stödde mitt beslut.

Tre dagar senare kom en lastbil med fyra kvinnor från kvinnoförbundet UNMS. De tog mitt tält och mig till 27 februari-skolan, UNMS kontor. De hjälpte mig att sätta upp tältet igen och erbjöd mig hjälp. Nästa dag kom Senia Ahmed och presenterade mig för en flicka, som skulle hjälpa till att ta barnen till dagis. Hon hette Lita, en mycket glad kvinna, som min dotter senare skulle kalla sin andra mamma.

Jag blev administratör på UNMS-kontoret.

Detta var 1989. Efter det har jag axlat olika roller: på huvudkontoret, på samarbetsavdelningen och till sist som generalsekreterare för UNMS. I många år var mitt jobb i organisationen att få fler kvinnor att engagera sig och delta i samhällslivet.

Medan min dotter var på dagis, erbjöd sig Senia att ordna ett pass och att söka behandling för min dotter utomlands. Hon kontaktade den västahariska delegationen i Andalusien i Spanien och bad dem leta efter en familj, som skulle kunna ta hand om flickan

Selma.

medan hon fick sin behandling. Så blev det.

Jag hade inget pass, så Senia var tvungen att leta efter någon annan kvinna med pass som skulle kunna följa med min dotter. Det smärtade mig att jag inte kunde följa med henne, för hon var bara tre år, men hennes hälsa var ju viktigast, så jag fick acceptera att hon reste utan mig.

Ett år gick utan några nyheter. Under hela

denna tid kan jag inte minnas en enda natt utan att min dotters ansikte fanns på min näthinna. Jag hade så många frågor: Hur hade hon det? Hur mädde hon? Hur hade hon det med familjen? Var hon glad? Var hon friskare? Hur var familjen...?

En dag när jag arbetade på kontoret med Senia sa jag till henne att jag verkligen ville prata med min dotter. Jag frågade om Senia kunde hjälpa till med detta. Hon sa, att det var svårt men hon såg till så att jag fick kontakt med FN-styrkan MINURSO samma kväll. Jag var så upprymd över att jag skulle få höra min dotters röst, att jag inte förstod att min dotter bara skulle kunna prata spanska.

Klockan två var det dags. Tjänstemännen bad om telefonnumret till den västahariska delegationen i Andalusien för att få tag på numret till familjen, där min dotter bodde. Några minuter senare fick vi kontakt, men ingen av oss pratade spanska. Vi kunde inte förstå familjen. De var tvungna att kalla på en flicka som jobbade där och som kunde hjälpa oss. Flickan tog luren och förklarade sedan för familjen att jag var Selmas mamma och att jag ville prata med Selma. När flickan lämnade över luren var jag så nervös att jag nästan inte kunde prata. Till slut sa jag: "Selma, ana mama" som betyder "Jag är din mamma". Selma förstod ingenting och sa bara qué, qué, qué....

Vi höll på så där i nästan femton minuter utan att förstå varandra. Till slut tog flickan luren och försökte förklara för min dotter att jag var hennes mamma, men att hon inte kunde förstå mig. Min dotter sa till henne: "Jag förstår inte, om hon är min mamma så skulle hon ju prata som jag gör."

Dessa ord har verkligen plågat mig, det kändes som att jag hade förlorat min dotter. Det var så svårt, jag var så förtvivlad, men jag har insett att det krävs många offer i livet. Dessutom tvingade det mig att läsa spanska för att kunna kommunicera med min dotter och familjen.

Nu är min dotter hos den spanska familjen, som hon kom till 1991. Den familjen är ett verkligt exempel på hängivenhet och solidaritet. Jag kommer alltid att vara tacksam för allt de gjorde för att min dotter skulle bli en person med många drömmar i livet. Tack vare deras arbete har jag lärt mig att solidaritet betyder allt och att det inte finns några gränser för en varaktig och enande samexistens.

**Översättning: Lena Thunberg
Bilder: Privata**

Fatma berättade i april 2013 att hennes dotter nu kan gå med kryckor, att hon kom tillbaka till flyktinglägren 2008 och stannade i fyra år, men att hon nu är tillbaka i Spanien, där hon studerar på universitetet.

– Min dotter säger att hon har två mammor; en som gav henne livet och en som hjälpte henne att utvecklas, berättar Fatma.

– Det är mycket svårt och jag kan inte prata om allt, men vi blev en enda familj tillsammans och vi har också tagit varandras namn!

VÅRT MÅL ÄR SJÄLVSTÄNDIGHET

Fatma El Mehdi Hassam är ordförande i Västahariska kvinnoförbundet NUSW (National Union of Saharawi Women) sedan 2002. I april 2013 var hon inbjuden till Socialdemokraternas kongress i Göteborg.

– Vi har två mål: Det första är självständighet och frihet. Det andra är att bygga upp ett modernt samhälle, där kvinnor och män har lika rättigheter och möjligheter. Det svåraste är det första målet. När det gäller det andra målet har vi varit framgångsrika, men det räcker inte. Vid Polisarios senaste kongress beslutades att kvinnor ska kvoterats in vid alla val. 25 procent måste utgöras av kvinnor, berättar Fatma.

– Våra kontakter med organisationer utomlands är mycket viktiga för oss. Vi har bra kontakter i Sverige. Palmecentret hjälper oss i läget med stöd till kurserna på Olof Palmeskolan till exempel. Det finns kurser i administration, internet, sy kläder, kvinnors rättigheter, självkänsla, kommunikation. Allt möjligt.